

TÜRKİYE'DEKİ SOSYAL GÜVENLİK KURUMLARININ MERKEZ ÖRGÜTLERİNDE BİR UYGULAMA

GULAY ARIKAN*

GİRİŞ VE AMAÇ

Türkiye'de sosyal güvenliğin tarihsel gelişimine baktığımızda; İmparatorluk Dönemi'nde tarım alanında çalışanların sosyal güvenliğinin geleneksel geniş aile düzeni içinde, el sanatları ile uğraşanların sosyal güvenliğinin ise onların meslek kuruluşları olan loncalardaki karşılıklı yardımlaşma süreci içinde gerçekleştiğini görmekteyiz. Ayrıca, muhtaç durumda olanlara birtakım hayırsever kişilerce dini duyguların etkisiyle yapılan yardımlar da vardır¹.

Aslında İmparatorluk Dönemi'nde sosyal güvenlik, bir gereksinme olarak açık ve kesin bir biçimde ortaya çıkmamış olduğundan insanlar bu konudaki sorunlarını son derece doğal bir biçimde çözümlüyorlardı.

Osmanlı İmparatorluğu'nda el sanatlarının çöküşü Avrupa'da olduğu gibi işverene karşı korunmak zorunda olan bağımlı bir işçi kitlesini ortaya çıkarmadığından², yetkililerde uzunca bir süre bu konuya eğilmek gereğini duymamışlardır. Bu nedenle sosyal güvenliğe ilişkin yasal önlemlerin alınması geciktiği gibi, getirilen tedbirler de yetersiz kalmıştır. Örneğin, ilk kez 1865 tarihli "Dilaver Paşa Nizamnamesi", sonra işçilerden yana az da olsa bazı hükümler taşıyan 1869 tarihli "Maadin Nizamnamesi", daha sonra 1877 yılında işçilerden yana hiçbir hüküm getirmeyen "Mecelle" çıkarılmıştır. Ayrıca asker ve memurlarla bazı sınırlı işyerlerinde çalışanların belirli risklere karşı korunması amacıyla resmi ve özel birtakım emeklilik sandıkları da kurulmuştur.

1920'lere gelindiğinde aile, tarım dışı kesimlerde üyelerinin sosyal güvenliğini sağlamada yetersiz kalmaya başlamış, meslek kuruluşları da çok önceden ortadan kalkmış olduğundan, bu arada giderek dinsel içerikli sosyal yardımlar da önemini yitirmeye başladığından³ gerçek anlamda bir sosyal güvenlik düzenine duyulan gereksinme artmaya başlamıştır. Böylelikle sosyal güvenlikle ilgili birtakım yasal önlemler alınma yoluna gidilmiştir. Örneğin, cumhuriyetin ilanından önce 1921 yılında Ereğli Kömür Bölgesi'nde çalışanlar için 114 ve 151 sayılı kanunlar çıkartılmıştır.

Cumhuriyetin ilanından sonra 1926 yılında "Mecelle" yürürlükten kaldırılarak, genel olarak işçi ve işveren ilişkilerini işverenler lehine düzenleyen "Borçlar Kanunu" yürürlüğe girmiştir. Daha sonra 1930 yılında işçi sağlığını özellikle çocuklarla analık halindeki kadınları korumak amacıyla çalışma hayatını düzenleyici bazı hükümler ge-

[*] Dr. Hacettepe Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü.

(1) Sait Dilik, *Türkiye'de Sosyal Sigortalar*, Ankara: Ayyıldız Matbaası A.Ş., 1972, s.25.

(2) *Ibid.*, s.27.

(3) *Ibid.*, s.29.

tiren "Umumi Hıfzısıhha Kanunu" çıkarılmıştır. Yine aynı tarihlerde birtakım emeklilik ve yardımlaşma sandıkları da kurulmuştur. 1937 yılında çıkarılan 3008 sayılı iş kanunu ile ilk kez Türkiye'de Sosyal Sigortaların kurulması öngörülerek, kuruluşa ilişkin ilkeler adı geçen yasada yer almıştır. Ancak Sosyal Sigortalar Kurumunu'nun kurulması 1946 yılında "İşçi Sigortaları Kurumu" adı altında gerçekleşmiştir. Kurum, 1957 yılına kadar kapsadığı riskler bakımından gelişimini tamamlamıştır. Kurumun adı 1964 yılında çıkarılan "506 Sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu" ile "İşçi Sigortaları Kurumu"ndan "Sosyal Sigortalar Kurumu"na dönüştürülmüştür. Ayrıca 1949 yılında "Emekli Sandığı", 1960-1970 yılları arasında da özel bankalarla sigorta şirketlerinde, sanayi ve ticaret odaları ile bunların birliklerinde ve borsalarda çalışanları birtakım risklere karşı korumak amacıyla özel sandıklar kurulmuştur⁴. Bu aradı 1961 yılında ek sosyal güvenlik sağlayan bir kuruluş olan "Ordu Yardımlaşma Kurumu"nun, 1972 yılında ise Esnaf ve Sanatkarlarla Diğer Bağımsız Çalışanların Sosyal Güvenliğini Sağlayacak olan "Bağ-Kur"un kurulması gerçekleşmiştir.

Yukarda sözü edildiği biçimde bir geçmişe sahip olan sosyal güvenlik sistemimize ilişkin uygulama sırasında ortaya çıkan, gerek mevzuattan gerekse uygulamanın kendisinden kaynaklanan aksaklıkların saptanması araştırmamızın amacını oluşturmaktadır.

Bu araştırma, Türkiye'deki güvenlik örgütleri üzerinde gerçekleştirilmiş olan ilk uygulamalardan biri olma niteliğini taşımaktadır.

Araştırmanın örnekleminin oluşturulmasından, kullanılan istatistiksel tekniklerden ve kendisinden gelen bazı sınırlılıkları içerdiği varsayılabilir. Uygulama sırasında deneklerden aldığımız cevaplar, kendilerinin araştırma konumuzla ilgili olarak ayrıntılı bir inceleme yapma olanaklarının bulunmayışı nedeniyle sadece sosyal güvenlik örgütlerinin yönetimi açısından önem taşımaktadır.

SOSYAL GÜVENLİĞİN TANIMI

Sosyal güvenlik kavramı çeşitli yazarlar tarafından değişik biçimlerde tanımlanmıştır. Sait Dilik'e göre sosyal güvenlik, "Sosyal risklerin iktisadi sonuçlarına karşı kişinin korunması, güvenliğinin sağlanmasıdır"⁵. Aynı kavram Cahit Talas'da "Bir mesleki, fizyolojik veya sosyo-ekonomik riskten ötürü geliri veya kazancı devamlı veya geçici olarak kesilmiş kimselerin geçinme ve yaşama ihtiyaçlarını karşılayan bir sistemdir"⁶ biçiminde geçmektedir. Henry Richardson da sosyal güvenliği benzer şekilde tanımlamıştır. O'na göre sosyal güvenlik, "İradeleri dışında meydana gelen sebeplerle tehlikelere uğramaları sonucu, gelirleri kaybolan ya da azalan bireylere ve onların geçindirmekle yükümlü oldukları yakınlarına gelir ve sağlık garantisi sağlar"⁷.

Öte yandan Turan Yazgan aynı kavramı açıklarken şöyle demektedir. "Sosyal güvenlik; bir insan hakkıdır, bir devlet görevidir. İrade dışı uğranılan tehlikelerin zararlarından kurtarıcı bir sistemdir. Bu zararlara karşı fertlere azami çalışma gücünü yeni-

(4) Gülay Gürer Arıkan, *Türkiye'de Sosyal Güvenlik ve Örgütlenmesi* yayınlanmamış Doktora Tezi, 1982, s.362.

(5) Dilik, *opcit.*, s.4.

(6) Cahit Talas, *Sosyal Ekonomi*, Ankara: Sevinç Matbaası, 1976, s.527.

(7) J.Henry Richardson, (Çev: Turan Yazgan), *İktisadi ve Mali yönüyle Sosyal Güvenlik*, İstanbul: Fakülteler Matbaası, 1970, s.70.

den kazanma ve asgari insan haysiyetine yarasır gelir garantisi sağlayan bir sistemdir. Sosyal sigorta ve kamu sosyal güvenlik harcamalarından mürekkep bir sistemdir. Koruduğu birim, ailedir "8.

Ferit H. Saymen ise sosyal güvenliğin tanımını şu şekilde yapmaktadır. "Hakikaten sosyal güvenlik ücretle çalışanların herhangi sosyal bir risk yüzünden azalan gelirlerini telafi eden ve sağlık yardımı,sağlıyan bir sistem olmaktan başka; milli hudutlar içerisinde hayatını emeği ile kazananlara hal ve istikbal hakkında bir yaşama emniyeti sağlamak gayesini de güder "9.

Görüldüğü gibi bütün tanımlarda ortak olan noktalardan biri, herhangi bir riskle karşılaşma ve bu riskin doğuracağı zararlı sonuçları ortadan kaldırma durumudur. Bir başka ortak nokta ise; sosyal güvenlik konusunda bütün tanımların açık ya da kapalı olarak toplumun tümünü kapsamaya yönelik olmasıdır.

YÖNTEM

ÖRNEKLEM SEÇİMİ

Türkiye'deki sosyal güvenlik uygulamasında ortaya çıkan gerek mevzuattan, gerekse uygulamanın kendisinden kaynaklanan aksaklıkların saptanmasına ilişkin bir alan araştırması yapmayı planladıktan sonra, gerçekleştirecek olduğumuz araştırmanın örneklemine; Sosyal Sigortalar Kurumu, Bağ-Kur, Emekli Sandığı ve (ek sosyal güvenlik sağlıyan bir kuruluş olan) Ordu Yardımlaşma Kurumu'nda çalışan Orta Kademe yöneticileri'nin oluşturmasına karar verilmiştir. Genel olarak müdür, müdür yardımcısı ve şef statüsündeki kişiler, orta kademe yöneticisi olarak alınmıştır. Orta kademe yöneticilerini seçmede, onların sosyal güvenlik konusunda teknik bilgi sahibi oldukları düşüncesinden hareket edilmiştir. Bu amaçla adı geçen sosyal güvenlik örgütlerindeki orta kademe yöneticileri arasından tesadüfi örneklem yoluyla seçilen 160 kişiye görüşme formu uygulanmıştır.

UYGULAMA

Amacımızı gerçekleştirmemize yardımcı olacak bilgiler Sosyal Sigortalar Kurumu, Bağ-Kur, Emekli Sandığı ve Ordu Yardımlaşma Kurumu'ndaki orta kademe yöneticileri ile yüzyüze yaptığımız görüşmeler yoluyla elde edilmiştir. Görüşme formunda yer alan sorular, araştırmanın temel hipotezlerine bağlı kalınarak ve bir ön deneme ile kolay anlaşılabilirliği test edilerek hazırlanmıştır.

GÖRÜŞME FORMUNUN TANITILMASI

Hipotezlerimize bağlı kalınarak hazırlanmış olan soruların yer aldığı görüşme formunda 5'i açık uçlu, 27'si kapalı uçlu olmak üzere toplam 33 adet soru vardır ¹⁰.

(8) Turan Yazgan, *Gelir Dağılımı Açısından Sosyal Güvenlik*, İstanbul: Fakülteler Matbaası, 1970, s.7.

(9) Ferit H. Saymen, "Sosyal Yardımlaşmanın Hukuk yönünden Genel Temayülleri" *I. Milli Kızılay Konferansı 11-13 Haziran 1964*, Ankara: Türkiye Kızılay Derneği Yayını, 1964, s.15.

(10) Ayrıca Sosyal Sigortalar Kurumu için 8, Bağ-Kur için 3, Emekli Sandığı için 2, Ordu Yardımlaşma Kurumu için 1 adet özel soru hazırlanmıştır.

Sorular içerikleri bakımından beş ana başlık altında toplanabilir:¹¹

1. Orta Kademe yöneticileri hakkında kişisel bilgiler.
  2. Sosyal güvenliğin kapsamı.
  3. Sosyal güvenlik örgütlerinin fonlarının kullanılması.
  4. Sosyal güvenlik örgütlerinin yönetimi.
  5. Sosyal güvenlik düzenimizdeki boşluklar.
- Görüşme formunda soruların dizilişi de bu sırayı izlemektedir.

İSTATİKSEL İŞLEMLER

Uygulama sonucunda elde edilen veriler, tek boyutlu düz tablolar ve çok boyutlu çarpaz tablolar şeklinde gösterilmiş olup, hipotezlerimizin test edilmesi bakımından göreceli olarak önemli olduğu düşünülen sorulara "Ki-Kare Testi" uygulanmıştır.

HİPOTEZLER, HİPOTEZLERE İLİŞKİN BULGULAR VE YORUM

Hipotez 1- "Sosyal güvenlik örgütlerinin tabi oldukları değişik kanunlar; bu kurumların üyelerine sağladıkları hak ve yükümlülükler açısından farklılaşmalarına yol açmaktadır."

Sosyal güvenlik örgütlerinin tabi oldukları kanunlara bir göz atacak olursak; Sosyal Sigortalar Kurumu'nun 1964 tarih ve 506 Sayılı Sosyal Sigortalar Kurumu Kanunu'na, Emekli Sandığı'nın 1949 tarih ve 5434 sayılı T.C. Emekli Sandığı Kanunu'na, Bağ-Kur'un 1971 tarih 1479 sayılı Esnaf ve Sanatkarlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu Kanununa, Ordu Yardımlaşma Kurumu'nun ise 1961 tarih ve 205 sayılı Ordu Yardımlaşma Kurumu Kanunu'na bağlı olduklarını görürüz. Banka ve sigorta şirketlerine ait sandıkların da kendi özel yasaları vardır.

Bu durum, ülkemizdeki sosyal güvenlik uygulamasında tam bir kargaşa yaratmakta, sosyal güvenlik örgütlerinin yasalarının farklı olması ve bu yasalarda sık sık yapılan değişiklikler, üyelere sağlanan hak ve yükümlülüklerde kısa aralıklarla değişmelerin olmasına ve sosyal güvenliklerinin yeterli bir biçimde sağlanamamasına yol açmaktadır. (Bkz. Tablo 1 sayfa 155)

Tablo 1'den de görüleceği üzere, Bağ-kur ve Emekli Sandığı'ndaki denekler sosyal güvenlikle ilgili yasaların çokluğu, sık sık değişmesi ve her kurumun tek başına hareket etmesi sonunda, üyelerin sosyal güvenliklerinin yeterli düzeyde sağlanmadığı görüşünde odaklaşırken, Sosyal Sigortalar Kurumu'ndaki denekler, üyelere sağlanan hak ve yükümlülüklerde sık sık değişiklikler olduğu görüşünde birleşmektedirler¹².

(11) Bkz. Sait Dilik, "Sosyal Güvenlik Düzenimizin Boşlukları, Aksaklıkları ve Bu alanda Yapılması Gerekli Araştırma ve Çalışmalar" *Ankara Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, Cilt XXVIII, No:1-2, 1973, s.167-179, Cahit Talas, "Türkiye'de Sosyal Güvenlik ve Karşılaşılan Sorunlar", *Ankara Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, Cilt XXXI, No: 1-4, 1976, s.1-27. Adı geçen makalelerin değişik sayfalarından yararlanılmıştır.

(12) Arkan, *op.cit.*, s.316.

TABLO 1- SOSYAL GÜVENLİKLE İLGİLİ YASALARIN ÇOKLUĞUNUN VE SIKSIK DEĞİŞMESİNİN BU ÖRGÜTLERDEN YARARLANANLAR ALEYHİNE YARATTIĞI SONUÇLAR

	SSK	Bağ-Kur	Emeklisi	Toplam
Sosyal güvenlikleri yeterli düzeyde sağlanamamaktadır.	35 (46)	47 (59)	32 (74)	84
Sık sık kendilerine sağlanan hak ve yükümlülüklerde değişiklikler olmaktadır.	47 (62)	11 (38)	19 (44)	77
Geleceklerinden endişe duymaktadırlar.	10 (13)	11 (38)	9 (31)	30

Üyelerin sosyal güvenliğinin yeterli bir biçimde sağlanamamasında onların bağlı oldukları sosyal güvenlik örgütünün fonlarını etkin ve verimli bir biçimde kullanmamasının da rolü vardır. Bu durumun düzeltilebilmesi için de yasalardaki konuya ilişkin ilke ve hükümlerin değiştirilmesi gerekmektedir.

Aslında örgütlerin kendileri de farklı yasalar ve farklı hak ve yükümlülükler uygulamasının farkındadırlar ve yasal değişikliklere gidilerek sağlanan hak ve yükümlülükler bakımından aralarındaki farklılıkların giderilmesini istemektedirler. Örneğin, Bağ-Kur'daki deneklere yönelttiğimiz özel bir soruda bu durumu açıkça görmek mümkündür. (Bkz. Tablo 2)

TABLO 2 - BAĞ - KUR YASASINA; KURUMUN SAĞLIYACAĞI AYLIK VE GELİRLERİN KARŞILAYACAĞI RİSKLERİN EN AZ SOSYAL SİGORTALAR KURUMUNUN KARŞILADIĞI RİSKLER VE SAĞLADIĞI MENFAATLER KADAR OLACAĞI BİÇİMİNDE BİR MADDE KONULMASININ GEREKLİ OLUP OLMADIĞI

	Kişi sayısı	yüzde
Evet	27	96
Hayır	1	4
Toplam	28	100

Tablo 2'den de anlaşılacağı üzere, Bağ-Kur'daki denekler, yasalarda değişiklik yapılarak, bağlanacak aylık ve gelirler, karşılanan risk çeşitleri ve sağlanan diğer menfaatler bakımından sosyal güvenlik örgütleri arasındaki farklılıkların giderilmesi gerektiği görüşündedirler¹³.

Hipotez 2 - "Sosyal güvenlik örgütlerince üyelere sağlanan menfaatler yetersiz bulunmaktadır."

(13) Ibid., s.318.

Türkiye'deki sosyal güvenlik örgütleri değişik kanunlara tabi olmalarından ötürü üyelerine farklı menfaatler sağlamaktadırlar. Bu durum, onların zaman zaman "yetersiz" olarak nitelendirilmelerine yolaçmaktadır. (Bkz. Tablo 3).

TABLO 3 - (KURUMLARA GÖRE) SOSYAL GÜVENLİĞİN NE ÖLÇÜDE SAĞLANDIĞI

	SSK	E.S.	B - K	OYAK	TOPLAM
Tam	7 (9)	4 (9)	0	1 (8)	12
Yeterli (kısmen)	37 (49)	17 (40)	18 (62)	8 (66)	80
Yetersiz (eksik)	31 (41)	22 (51)	11 (38)	3 (25)	67
Toplam	75	43	29	12	159

Tablo 3'den de görüleceği üzere, deneklerin büyük bir kısmına göre içinde buldukları örgüt, üyelerinin sosyal güvenliğini yeterli biçimde karşılamaktadır. Ancak bu görüşe karşıt görüş getiren denekler de azımsanacak miktarda değildir. Örneğin, Emekli Sandığında "yetersiz" cevabını veren deneklerin oranı, diğerlerini geçmektedir. Aslında Emekli Sandığı'ndaki deneklerin cevabı son derece anlamlıdır. Çünkü diğer üç kurumda sorumuzu cevaplandırılan denekler, içinde buldukları sosyal güvenlik örgütünün üyesi değildirlir. (Böyle olmasına karşın, o örgütlerde de yetersiz diyenler azınlıkta değildir.) Oysa Emekli Sandığı'ndaki deneklerin sosyal güvenlikleri de Emekli Sandığına karşılanmakta olduğundan, sosyal güvenliklerinin yetersiz bir biçimde sağlandığını görmektedirler.

Ordu Yardımlaşma Kurumu'ndaki deneklerin tamamı, örgütlerinin üyelerin sosyal güvenliğini tam olarak sağladığı görüşünü getirmişlerse de Ordu Yardımlaşma Kurumu'ndaki deneklerin oranı, tüm örneklem grubumuzun ancak % 7,5'ünü oluşturduğundan bu görüş bizi bağlayıcı olmaktan uzaktır.

Türkiye'deki sosyal güvenlik örgütlerinin sağladıkları menfaatlere gelince; Sosyal Sigortalar Kurumu üyelerinin "İş kazaları ve meslek hastalıkları, malullük, yaşlılık ve ölüm, hastalık ve analık" risklerine karşı güvenliğini sağlarken, Emekli Sandığı iştrakçilerine, emekli aylığı, toptan ödeme, kesenek iadesi, malullük aylığı, dul ve yetim aylığı evlenme ikramiyesi, ölüm yardımı sağlık yardımı ve borç verme gibi haklar sağlamaktadır.

Ordu Yardımlaşma Kurumu'nu ise sosyal yardımlar, sosyal hizmetler ve yatırımlar olmak üzere üç faaliyet alanı vardır. Kurum, üyelerine sosyal yardımlar başlığı altında emeklilik yardımı, maluliyet yardımı ve ölüm yardımı yapmaktadır. Sosyal hizmetler adı altında ise konut yardımları, borç verme hizmetleri ve ordu pazarları faaliyetlerini sunmaktadır. Sinaî ve ticari yatırımlar, gayri menkul yatırımlar ve devlet tahvilleri de yatırımlar alanına girmektedir. Ordu Yardımlaşma Kurumu, aslında Emekli Sandığına bağlı olarak çalışan üyelerine ilave hizmet götürmektedir. Kanımızca ek sosyal güvenlik sağlamak yerine mevcut kurumların yetersizliklerini gidermeye çalışmak daha gerçekçi bir çözüm olacaktır.

Görüldüğü gibi Sosyal Sigortalar Kurumu, Uluslararası Çalışma Örgütü'nün 1952 tarih ve "102 sayılı Sosyal Güvenliğin Asgari Normlarına İlişkin Andlaşma"sında yer alan "işsizlik ve aile yardımları" dışında kalan 7 riski kapsamına alırken Bağ-Kur üye-

lerini sadece malullük, yaşlılık ve ölüm risklerine karşı korumakta, sağlık sorunlarına çözüm getirmemektedir. Ancak üyelerine sınırlı miktarlarda da olsa "toplu işyeri kredisi" vermektedir. Konut kredisi ve işyeri kredisi Sosyal Sigortalar Kurumu'nda vardır. Emekli Sandığı'nda konut kredisinin olmaması eksiklik olarak yorumlanmaktadır.

Buradan hareketle bazı Ortak Pazar ülkelerindeki sosyal güvenlik uygulamalarına bakacak olursak, değineceğimiz ülkelerin tamamında Uluslararası Çalışma Örgütü'nün "102 Sayılı Sosyal Güvenliğin Asgari Normlarına ilişkin anlaşması"nda yer alan sigorta kollarının tümünün kapsandığını görürüz. Türkiye, bu anlaşmayı 1971 yılında onaylamış olmasına karşın gerek sigorta kolları, gerekse uygulama bakımından henüz amaçlanan düzeye gelmemiştir.

Ortak pazar ülkelerinden Almanya'yı ele aldığımızda ilgili sosyal güvenlik örgütlerinin Federal Çalışma ve Sosyal İşler Bakanlığı, Federal Sigorta Ofisi ile Eyalet Çalışma Bakanlıklarından oluştuğunu görürüz¹⁴. Kapsanan sigorta kolları ise yukarıda adı geçen anlaşmada yer alan kolların tamamıdır. Sıralıyacak olursak; hastalık, analık malullük, yaşlılık, dul ve yetimler, iş kazası ve meslek hastalıkları, aile yardımları ve işsizlik.

Belçika'da ilgili sosyal güvenlik örgütleri: Sosyal Güvenlik Bakanlığı ile işsizlik için Çalışma ve İstihdam Bakanlığı'dır¹⁵. Kapsanan sigorta kolları ise, Uluslararası Çalışma Örgütü'nün 102 Sayılı Sosyal Güvenliğin Asgari Normlarına ilişkin anlaşması'nda yer alan sigorta kollarının tamamıdır.

Danimarka'da ilgili sosyal güvenlik örgütleri: Sosyal İşler Bakanlığı, işsizlik ve emeklilik için Çalışma Bakanlığı, hastaneler için İçişleri Bakanlığı'dır.¹⁶ Kapsanan sigorta kolları, diğerlerinin aynıdır.

Fransa'da sosyal güvenlikle ilgili tek bir örgüt vardır, O'da Sosyal İşler Bakanlığı'dır¹⁷ Kapsanan sigorta kolları, diğerlerinin aynıdır.

Hollanda'da ilgili sosyal güvenlik örgütleri: Sosyal İşler Bakanlığı ile aynı yardımlar için Sağlık ve Çevre Bakanlığıdır¹⁸. Kapsanan sigorta kolları, diğerlerinin aynıdır.

İngiltere'de ilgili sosyal güvenlik örgütleri: Sağlık ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı ile Çalışma Bakanlığıdır¹⁹. Kapsanan sigorta kolları, diğerlerinin aynıdır.

İtalya'da ilgili sosyal güvenlik örgütleri: Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı ile Sağlık Bakanlığı'dır²⁰ Kapsanan sigorta kolları, diğerlerinin aynıdır.

Hipotez 3 - "Sosyal Güvenlik örgütlerinin hitap ettiği kitlenin erken emeklilik yoluyla artırılması uygun görülmemektedir."

Türkiye'de emeklilik yaşının düşük tutulması yanında, ayrıca belirli bir hizmet süresini dolduranlar, önceden saptanmış olan emeklilik yaşına gelmeden de emekli olabilmektedirler. Böyle olunca genç yaşta emekli olan ve yeni iş arayan bir kitlenin

(14) Ergün Sonsuz, *Ortak Pazar Ülkelerinde Sosyal Güvenlik Uygulamaları*, Devlet Planlama Teşkilatı Yayını, Yayın No, DPT: 1837, SPB: 349, 1982, s.1.

(15) *Ibid.*, s.22.

(16) *Ibid.*, s.40.

(17) *Ibid.*, s.55.

(18) *Ibid.*, s.73.

(19) *Ibid.*, s.91.

(20) *Ibid.*, s.131.

ortaya çıkması kaçınılmaz olmaktadır. Bu kitle bir yandan gençlerin işbulma şansını azaltırken, öte yandan bağlı oldukları sosyal güvenlik örgütünün mali bakımından yükünü artırmaktadır. (Bkz. Tablo 4)

TABLO 4 – SOSYAL GÜVENLİK ÖRGÜTLERİNCE YAŞLILIK AYLIĞININ ÖDENEBİLMESİ İÇİN NELERİN YAPILABİLECEĞİ

	Kişi Sayısı	Yüzde
Pirim miktarı yükseltilmelidir.	47	29
Yasalarda yazılı yaş sınırlamasına varmadan emekli olma zorlaştırılmalıdır.	108	93

Tablo 4 incelendiğinde deneklerin, sosyal güvenlik örgütlerince yaşlılık aylığının rahatlıkla ödenebilmesi için, yasalarda yazılı yaş sınırlamasına varmadan erken emekli olmanın zorlaştırılması görüşünde oldukları ortaya çıkmaktadır.

Hipotez 4 – "Sosyal güvenlik örgütlerinin işyeyişinde bazı değişiklikler yapılması gerektiği düşünülmektedir."

Sosyal güvenlik sistemimizin yeniden düzenlenmesi gerekmektedir. Bu yeniden düzenleme, tek örgütle birleşme biçiminde gerçekleşmelidir. (Bkz Tablo 5)

TABLO 5 – TÜRKİYE'DE SOSYAL GÜVENLİK ÖRGÜTLERİNİN TEK BİR ÖRGÜT YAPISINDA BİRLEŞTİRİLMESİNİN UYGUN OLUP OLMADIĞI

	Kişi Sayısı	Yüzde
Evet	143	89
Hayır	16	10
Toplam	159	99

Tablo 5'den de anlaşılacağı üzere, deneklerin hemen hemen tamamı, sosyal güvenlik örgütlerinin tek bir örgüt yapısında birleştirilmesini istemektedir²¹. Bu tek örgüt, bir bakanlık ya da özerk bir kurum olabilir. (Bkz. Tablo 6)

TABLO 6 – TÜRKİYE'DEKİ SOSYAL GÜVENLİK ÖRGÜTLERİNİN BİRLEŞTİRİLMESİNİN HANGİ BİÇİMDE OLACAĞI

	Kişi Sayısı	Yüzde
Bir Bakanlık	71	44
Bir özerk kurum	74	45
Bakanlığa bağlı bir müşteşarlık	1	1
Toplam	146	90

Tablo 6 incelendiğinde deneklerin, sosyal güvenlik örgütlerinin tamamının ya bir özerk kurum, ya da bir bakanlık bünyesinde birleştirilmesi düşüncesinde oldukları görülecektir.

(21) Ankan, *opcit*, s.354.

SONUÇ

Bu araştırmanın ortaya çıkardığı sonuçlar şöyle sıralanabilir:

1. Mevcut sosyal güvenlik düzenimizde bir "yeniden düzenlemeye" gidilmeli, bu düzenleme sosyal güvenlik örgütlerinin tek örgütte birleşmesi biçiminde gerçekleştirilmelidir.
2. Gerçekleştirilecek olan "yeniden düzenleme", sosyal güvenlikle ilgili yasalar arasında uyum sağlamaya yönelik olmalı ve üyelere sağlanan hak ve yükümlülükler standart hale gelmelidir.
3. Sosyal güvenlikle ilgili yasalarda yer alan, sosyal güvenlik fonlarının kullanılmasına ilişkin ilke ve hükümlerin değiştirilerek fonların, üyelerine daha fazla yarar sağlayabilecek verimli alanlara kaydırılabilmesi sağlanmalıdır.
4. Yasalarda yazılı yaş sınırlamasına varmadan (erken) emekli olma zorlaştırılmalıdır.
5. Sosyal güvenlik örgütleri, karşıladıkları risk sayısını artırmakla kalmamalı; tüm ülke nüfusunu kapsamalıdır.

KAYNAKLAR

1. DİLİK, SAİT., *Türkiye'de Sosyal Sigortalar*, Ankara, Ayyıldız Matbaası A. Ş. 1972.
2. DİLİK, SAİT., "Sosyal Güvenlik Düzenimizin Boşlukları, aksaklıkları ve Bu Alanda Yapılması Gerekli Araştırma ve Çalışmalar" *Ankara Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, Cilt XXVIII, No 1-2, 1973, s. 167-179
3. GÖRER, (ARIKAN) GÜLAY, *Türkiye'de Sosyal Güvenlik ve Örgütlenmesi*, (Basılmamış Doktora Tezi) 1982.
4. RICHARDSON, HENRY J. *İktisadi ve Mali Yönüyle Sosyal Güvenlik*, (Çev: Turan Yazgan), İstanbul, Fakülteler Matbaası 1970.
5. SAYMEN, FERİT H., "Sosyal Yardımlaşmanın Hukuk yönünden Genel Temayülleri", *I. Milli Kızılay Konferansı 11-13 Haziran 1964*, Ankara, Türkiye Kızılay Derneği Yayını, 1964, s. 1-15.
6. SONSUZ ERGÖN., *Ortak Pazar Ülkelerinde Sosyal Güvenlik Uygulamaları*, Devlet Planlama Teşkilatı Yayını, Yayın No, DPT: 1837, SPB: 349, 1982.
7. TALAS CAHİT, *Sosyal Ekonomi*, Ankara, Sevinç Matbaası, 1976.
8. TALAS CAHİT, "Türkiye'de Sosyal Güvenlik ve Karşılaşılan Sorunlar", *Ankara Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, Cilt XXXI, No. 1-4, 1976, s. 1-27
9. YAZGAN TURAN, *Gelir Dağılımı Açısından Sosyal Güvenlik*, İstanbul, Fakülteler Matbaası, 1970.